

Redd Barna

OPPDRAK 7

– RETT TIL Å VÆRE MED

Ungdommers stemmer om deltakelse
og medvirkning for alle

Oppdrag 7
handler om
ivaretagelse av
rettighetene til barn
og unge med
funksjons-
nedsettelse

§

Artikkel 7 i CRPD: **Barn med nedsatt funksjonsevne**

De som bestemmer i landet, skal sikre at barn med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer får sine menneskerettigheter oppfylt. Barnets beste skal prioriteres, og barn skal få si sin mening og bli hørt.

Funkiskonvensjonen, Unge Funksjonshemmede

Takk til barne- ungdoms og familiedirektoratet for støtte til prosjektet og rapporten.

Tusen takk til alle organisasjoner, skoler, forskere, kompetansesentre og andre som har gitt innspill og bidratt til rapporten.

Takk til ressursgruppa, Unge funksjonshemmede og Norges Handikapforbund Ungdom.

En særlig takk til Færder, Stjørdal, Fredrikstad, Tromsø og Kvam ungdomsråd for godt samarbeid!

Ikke minst tusen takk til alle ungdommene som har gitt innspill i prosjektet;
uten dere ingen rapport!

Utgitt av: Redd Barna 2025, Tekst: Ida Svantorp og Grete Vandvik

Grafisk design: Anna Maria Pirolt, brodogtekst.no , Forside/Illustrasjoner: Kaho Suzuki , Trykk: Aksell

INNHold

Forord ved ungdomsrådene i Oppdrag 7	4
Innledning.....	5
Bakgrunn for prosjektet Oppdrag 7	6
Gjennomføring av prosjektet.....	6
Barrierer for innfrielsen av rettighetene til barn og unge med funksjonsnedsettelse	9
Barn og unge får ikke påvirke	10
Barn og unge har ikke tilgang.....	13
Barn og unge får ikke tilrettelegging.....	16
Barn og unge blir ikke inkludert.....	20
Barn, unge og voksne har manglende kunnskap	24
Barn og unge får ikke informasjon	28
Politiske krav fra ungdomsrådene i Oppdrag 7	32
Videre oppfølging av prosjektet	35
Redd Barnas anbefalinger til norske myndigheter	36
Etterord fra ressursgruppa i Oppdrag 7	38
Sluttnoter	40
Barnekonvensjonen i kortversjon.....	42

«Dette prosjektet har vist oss at det er flere områder som kan forbedres for å gjøre kommunene mer tilgjengelige for all ungdom.»

FORORD VED UNGDOMSRÅDENE I PROSJEKTET

Alle vi i ungdomsrådene i Oppdrag 7 ønsket å være med i dette prosjektet fordi vi ser hvor viktig det er. Vi mener at alle barn og unge, uavhengig av alder, kjønn, etnisitet eller funksjonsevne, skal ha de samme rettighetene og få leve gode liv. Det å få være med og stille gode og ikke minst viktige krav for hvordan vi som samfunn kan og må bidra til dette, er ekstremt viktig for oss og grunnen for vårt engasjement i dette arbeidet. Prosjektet var en mulighet til å kartlegge hvor godt kommunen tilrettelegger for ungdom, og hva som kan forbedres, og hvordan ungdomsrådet kan bidra til en bedre hverdag og inkludering for barn og unge med funksjonsnedsettelse. Resultatene vi har fått, kan være nyttige i arbeidet vårt med andre saker i fremtiden, og de kan bidra til bedre inkludering. Prosjektet ga oss verdifull innsikt i hva vi kan gjøre for å skape bedre forutsetninger for ungdom i byen vår.

I Oppdrag 7 har vi fått mulighet til å ha egen styring over hvordan vi kunne bidra, samtidig som vi har fått verdifull støtte og god veiledning fra Redd Barna. De

kom med ideer til workshop, samtidig som vi selv fikk implementere det som var viktig for oss. Workshopen ble tilrettelagt med fokus på egen kommune, og vi har fått god oppfølging både før, under og etter gjennomføringen. Vi har lært utrolig mye!

Kunnskapen om rettighetene og virkeligheten til barn og unge med funksjonsnedsettelse er det viktigste dette prosjektet har gitt oss. Kunnskap er forebyggende for utenforskap og hva slags fordommer folk har. Det at vi har lært om rettighetene og hverdagen til barn og unge med funksjonsnedsettelse, gjør det enklere for oss også å representere perspektivet til barn og unge med funksjonsnedsettelse.

Målet med prosjektet er at alle skal stå på lik linje. Vi i ungdomsrådet jobber for alle unge i kommunen vår, uavhengig av bakgrunn eller forutsetninger. Dette prosjektet har vist oss at det er flere områder som kan forbedres for å gjøre kommunene mer tilgjengelige for all ungdom. Ikke bare ga disse innspillene oss viktige områder vi må jobbe

med, men i samarbeid med de andre ungdomsrådene ledet de også til de fem kravene vi har lagt fram.

Vi ønsker at innspillene og kravene vi har lagt fram, blir hørt på og realisert. Det vil lede til en bedre hverdag for alle. Vi synes det er viktig at barn og unge med nedsatt funksjonsevne blir hørt, og at behovene deres tilrettelegges. Vi håper at vi kan bidra til å utgjøre en forskjell for dem som ikke høres godt nok, og ikke minst knyttet til hvordan vi som felles samfunn tar vare på og inkluderer hverandre som medmennesker.

Dette prosjektet er helt nydelig for å stille krav til politikerne som tar beslutninger!

Hilsen oss i ungdomsrådene som har deltatt i Oppdrag 7

FUNKSJONSNEDSETTELSE

Funksjonsnedsettelse viser til tap av, skade på eller avvik i en kroppsdel eller i en av kroppens psykologiske, fysiologiske eller biologiske funksjoner. Dette kan for eksempel dreie seg om nedsatt bevegelses-, syns- eller hørselsfunksjon, nedsatt kognitiv funksjon eller ulike funksjonsnedsettelse på grunn av allergi eller hjerte- eller lungesykdommer. Begrepet funksjonsnedsettelse er synonymt med nedsatt funksjonsevne eller redusert funksjonsevne.

FUNKSJONSHEMNING

Funksjonshemming oppstår når det er et gap mellom et individs forutsetninger og omgivelsenes utforming eller krav til funksjon. Funksjonshemming er ikke en individuell egenskap, men et forhold eller en situasjon som kan oppstå i individets møte med samfunnet eller de fysiske omgivelsene.

FUNKSJONSVARIASJON

Begrepet funksjonsvariasjon kan brukes for å beskrive «den fysiske, psykiske eller kognitive variasjonen som finnes hos alle mennesker, uten å vurdere den som nedsatt, fullkommen, frisk eller syk». Funksjonsvariasjon er med andre ord noe alle mennesker har. Begrepet skiller seg dermed fra funksjonsnedsettelse, som beskriver en bestemt gruppe av mennesker.

Funksjonsvariasjon er ikke et synonym til funksjonsnedsettelse, men det er et begrep som kan tydeliggjøre at det er normene i samfunnet som er problemet og ikke selve funksjonsnedsettelsen. Å ha en normbrytende funksjonsvariasjon innebærer å ha en funksjonsvariasjon som bryter med samfunnets rådende funksjonsnormer.

Kilde: Unge Funksjonshemmede¹

INNLEDNING

Barnekonvensjonens artikkel 2: Ingen diskriminering

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

BAKGRUNN FOR PROSJEKTET OPPDRA 7 – RETT TIL Å VÆRE MED

Alle barn har de samme grunnleggende rettighetene, uansett hvem de er, og ingen barn skal diskrimineres. På tross av at barnekonvensjonen, CRPD og norsk lov gir alle barn rett til å delta, være inkludert og til å påvirke i alle saker som angår dem, er barn og unge med funksjonsnedsettelse mer utsatt for rettighetsbrudd. Tittelen til prosjektet viser til artikkel 7 i CRPD.

En rekke undersøkelser viser at barn med funksjonsnedsettelse blir utsatt for systematisk diskriminering.² Barn og unge med funksjonsnedsettelse ekskluderes fra arenaer som er viktige for dem i lokalsamfunnet, og de blir sjeldnere lyttet til og tatt på alvor. De blir i mindre grad gitt mulighet til å uttrykke sine meninger og være med på å påvirke i saker som angår dem. De deltar mindre i fritidsaktiviteter og blir ekskludert fra fellesskap på skole og andre arenaer som er viktige i barn og unges liv, for eksempel ungdomsråd. Dette har Redd Barna uttrykt bekymring for over lengre tid.

Redd Barna ville finne ut av hvordan vi bedre kan oppfylle rettighetene til barn og unge med funksjonsnedsettelse i Norge, særlig når det gjelder deltakelse og medvirkning. Derfor inngikk vi samarbeid med det medvirkningsorganet som representerer barn og unges stemmer i kommunene, nemlig ungdomsrådene. Sammen med fem kommunale ungdomsråd gjennomførte vi medvirkningsverksted med kommunens ungdommer. I tillegg har vi hatt medvirkningsverksted med skoler og organisasjoner for og med ungdom med funksjonsnedsettelse. Redd Barna ønsket å samarbeide med ungdommer i dette prosjektet fordi de har rett til å påvirke og bli hørt i saker som angår dem, også i Redd Barnas eget arbeid, og fordi det er de som kjenner sin virkelighet som ungdom i en norsk kommune best. Målsettingen var at ungdommene skulle få møtes og lære om sine rettigheter, få dele erfaringer og perspektiver, og ikke minst komme fram til mulige endringer og løsninger for bedre inkludering, deltakelse og medvirkning for alle barn og unge. I gjennomføringen har vi vært opptatt av å ivareta FNs 9 prinsipper³ som sier noe om

hvordan medvirkning for barn og unge skal være reell, meningsfullt, inkluderende og ivarettakende.

I prosjektet har vi fått innspill fra ungdom om hva som skal til for å sikre inkludering og bedre ivarettakelse av rettighetene til barn og unge med funksjonsnedsettelse i norske kommuner, med særlig vekt på deltakelse og medvirkning. Vi håper at ungdommenes innspill og funn fra prosjektet gir norske politikere og myndigheter kunnskap og handlekraft til å kunne skape politisk endring som bryter ned barrierene som barn og unge med funksjonsnedsettelse møter, slik at de i større grad blir inkludert i lokalsamfunnet sitt, får uttrykke sine meninger og får påvirke i saker som angår dem.

GJENNOMFØRING AV PROSJEKTET

I Oppdrag 7 har over 300 ungdommer bidratt med innspill.

I kartleggingsfasen av prosjektet har vi hatt møter med en rekke organisasjoner, forskningsinstitusjoner, kommuner, kompetansesentre og andre relevante aktører for å innhente kunnskap om rettighets-

situasjonen til barn og unge, men også for å skaffe et kunnskapsgrunnlag for prosjektet.

Forskning og undersøkelser som utgjør kunnskapsgrunnlaget er oppsummert i egne avsnitt i rapporten.

Prosjektets ressursgruppe har bestått av representanter med verv fra ungdomsråd og stillinger i funksjonshemmedes organisasjoner. De har bidratt med faglige råd og innspill gjennom hele prosjektperioden.

Redd Barna har samarbeidet med fem kommunale ungdomsråd om å gjennomføre kommunale medvirkningsverksteder i deres kommune. For å sikre geografisk spredning har ungdomsrådene vært fra ulike regioner i Norge og fra kommuner av ulik størrelse. Ungdomsrådene som har deltatt, er: Færder, Stjørdal, Fredrikstad, Tromsø og Kvam. Ungdomsrådene inviterte selv ungdommer til verkstedene og brukte mye tid på å invitere så bredt som mulig.

På verkstedene har ungdom fått opplæring i rettigheter som barn og unge har, med utgangspunkt i CRPD og barnekonvensjonen, og de har fått mulighet til å diskutere virkeligheten i egen kommune sett i lys av disse rettighetene. De har drøftet utfordringer og mulige løsninger for å styrke oppfyllelsen av rettighetene for alle barn og unge, uavhengig av funksjonsvariasjon, med særlig vekt på retten til å være inkludert på

arenaer som er viktige i unges liv. Etter å ha diskutert hva som fungerer godt, og hva som kan bli bedre der de bor, endte ungdommene med å komme med anbefalinger til prioriterte saker som kan sikre bedre inkludering av barn og unge med funksjonsnedsettelse i deres kommune. Disse anbefalingene har ungdomsrådene tatt med seg videre i sitt arbeid i egen kommune.

Fordi prosjektet omhandler rettighetene til barn og unge med funksjonsnedsettelse spesielt, ønsket vi å være helt sikre på at deres perspektiver kom fram. De kommunale medvirkningsverkstedene fokuserte alltid på bred deltakelse, inkludert deltakelse fra ungdom med funksjonsnedsettelse. I dialog med en rekke organisasjoner arrangerte vi i tillegg medvirkningsverksted sammen med organisasjoner og skoler for og med barn og unge med funksjonsnedsettelse med de samme temaene som i de kommunale verkstedene. Sitatene i rapporten er fra ungdommer både med og uten funksjonsnedsettelse.

På medvirkningsverkstedene har også voksne som enten har vært ansatt i kommunen, koordinatorene for ungdomsråd eller medlemmer av råd for mennesker med funksjonsnedsettelse, deltatt. Målsettingen med aktivitetene i denne fasen har også vært at voksne får økt kunnskap og bevissthet om barns rettigheter etter CRPD og barnekonvensjonen, og at de

Over 300 ungdommer har bidratt med innspill i Oppdrag 7.

gjelder for alle barn uavhengig av hvem de er, og funksjonsvariasjon. Videre var målsettingen å styrke inkluderingen av barn og unge med funksjonsnedsettelse på arenaer som er viktige for dem, som skole, kultur og fritid, og arenaer for påvirkning.

Basert på alle innspill og prioriterte saker fra alle verkstedene hadde representanter fra ungdomsrådene, der de bygget videre på funnene og anbefalingene. Basert på dette utarbeidet de politiske krav til nasjonale myndigheter for å styrke oppfyllelsen av rettighetene til barn og unge med funksjonsnedsettelse.

Redd Barna vil løfte erfaringene, kunnskapen og anbefalingene fra barn og unge som har medvirket i dette arbeidet videre i vårt politiske påvirkningsarbeid for å styrke ivaretagelsen av rettighetene til barn og unge med funksjonsnedsettelse.

CRPD – Convention on the Rights of Persons with Disabilities

CRPD står for «Convention on the Rights of Persons with Disabilities», og er FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Nedenfor er tre utvalgte artikler fra FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, som er spesielt rettet mot barn og relevant for temaene i dette heftet. Konvensjonens hovedformål er å sikre personer med nedsatt funksjonsevne like muligheter til å realisere sine menneskerettigheter, samt å bygge ned hindre som vanskeliggjør dette. Konvensjonen skal bidra til å motvirke diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne.

Hele konvensjonen
kan du finne her:

ARTIKKEL 7: BARN MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE

1. Partene skal treffe alle hensiktsmessige tiltak for å sikre at barn med nedsatt funksjonsevne kan nyte alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter fullt ut og på lik linje med andre barn.
2. Ved alle handlinger som berører barn med nedsatt funksjonsevne, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.
3. Partene skal sikre at barn med nedsatt funksjonsevne har rett til fritt å kunne gi uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som berører dem, og at deres synspunkter tillegges behørig vekt i samsvar med barnas alder og modenhet, på lik linje med andre barn, og at de har krav på hjelp tilpasset deres nedsatte funksjonsevne og alder for å kunne utøve denne rettigheten.

ARTIKKEL 24: UTDANNING

«... mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett til utdanning.» Med sikte på å virkeliggjøre denne rettigheten uten diskriminering, og på basis av like muligheter, skal partene sikre et inkluderende utdannings-system på alle nivåer, samt livslang læring, som tar sikte på: a. at menneskets potensial og forståelsen av dets verdighet og egenverdi utvikles fullt ut, og at respekten for menneskerettighetene, de grunnleggende friheter og det menneskelige mangfold styrkes, b. at mennesker med nedsatt funksjonsevne får utvikle sin personlighet, sine anlegg og sin kreativitet, så vel som sine psykiske og fysiske evner, fullt ut, c. at mennesker med nedsatt funksjonsevne blir i stand til å delta effektivt i et fritt samfunn.

ARTIKKEL 30: DELTAGELSE I KULTURLIV, FRITIDS- AKTIVITETER, FORNØYELSER OG IDRETT

5. d) å sikre at barn med nedsatt funksjonsevne har samme mulighet som andre barn til å delta i lek, fornøyer, fritidsaktiviteter og idrettsaktiviteter, også de aktiviteter som finner sted i skolen.

Unge Funksjonshemmede
har laget en forenklet kortversjon av CRPD.

Funkiskonvensjonen
finner du her:

BARRIERER FOR INNFRIELSEN AV RETTIGHETENE TIL BARN OG UNGE MED FUNKSJONS- NEDSETTELSE

I Oppdrag 7 har ungdommene definert barrierer for deltakelse og medvirkning med utgangspunkt i de arenaene de selv synes er viktige for dem i deres kommune. Disse barrierene er: barn og unge får ikke påvirke, de får ikke informasjon, de har ikke tilgang, de får ikke tilrettelegging, de blir ikke inkludert og barn, unge og voksne har manglende kunnskap.

BARN OG UNGE FÅR IKKE PÅVIRKE

Alle barn og unge har rett til å kunne uttrykke sine meninger og bli hørt i alle saker som angår dem. Dette slås fast i barnekonvensjonens artikkel 12. Artikkel 7 i CRPD fremhever at barn med funksjonsnedsettelse har rett til å uttrykke sine synspunkter og bli hørt, og at de har krav på hjelp tilpasset deres funksjonsevne og alder for å kunne utøve denne rettigheten. Det handler om å kunne utøve innflytelse i eget liv og i samfunnet, fra du blir født og i økende grad etter hvert som du blir eldre.

Barnekonvensjonens artikkel 12: Å uttrykke sine meninger og bli hørt

Alle barn har rett til å uttrykke sine meninger og ha innflytelse i saker som angår dem.

Å sikre at barn og unge blir hørt er viktig, ikke bare fordi det er en rettighet. Det er også viktig for et godt beslutningsgrunnlag, kloke beslutninger, gode løsninger og tiltak som fungerer for dem det gjelder. Når barn og unge får påvirke, får de også eierskap til løsningene.

Retten til å bli hørt gjelder både enkeltindivider og grupper av barn og ungdom, og på alle arenaer hvor det tas beslutninger som angår dem – hjemme, på skolen, på fritidsklubben, på helsestasjonen eller i rådhuset.

Selv om barn ikke har stemmerett, har de også rett til å delta i demokratiet og påvirke politisk.

Siden 2019 har det vært lov- pålagt med ungdomsråd i alle kommuner og fylkeskommuner. Forskrift om medvirkningsordninger slår fast at det skal sikres en bred, åpen og tilgjengelig medvirkning fra ungdom gjennom ungdomsrådet eller annet medvirkningsorgan for ungdom i alle saker som gjelder dem. Opplæringslovens § 10-5 sier at hver grunnskole og videregående skole skal ha et elevråd som er valgt av elevene ved skolen. Elevene kan velge å organisere seg på en annen måte.⁴

HVA SIER UNGDOMMENE I OPPDRAG 7?

Ungdommene i alle de kommunene som deltok i Oppdrag 7, delte gode eksempler på påvirkningskanaler i kommunen og erfaringer med å ha påvirket i saker som har ført til endringer, men også eksempler på utfordringer og hindringer for barn og unges rett til å bli hørt. Flere av ungdommene fortalte at de hadde opplevd å medvirke, men ikke bli tatt på alvor. Medvirkningen var ikke på ekte, slik de opplevde det. De fortalte om prosesser hvor de ikke så eller ikke fikk kjennskap til resultatet av sin medvirkning, og de var usikre på om deres bidrag i det hele tatt hadde hatt betydning.

«Vi har jobbet med kollektivtilbud i kommunen i 15 år, men vi blir ikke hørt.»

«Det kjennes ofte som ting er min egen feil, når jeg ikke blir hørt på og det ikke skjer noen endring når man sier ifra om for eksempel erting eller mobbing.»

«Jeg liker ikke lyder og bli sliten av gym, så jeg har ikke gym. Da ble jeg hørt.»

«Det er vanskelig å komme i kontakt med politikere, og mange vet ikke hvordan.»

Mange av ungdommene som deltok i Oppdrag 7, fremhevet at påvirkningskanalene ikke er like tilgjengelige for alle ungdommer, og at organer som ungdomsråd må styrkes slik at de kan være

talerør for alle ungdommer i kommunen, inkludert ungdommer med funksjonsnedsettelse. Flere deltakere i prosjektet fortalte også at elevrådene ikke er like tilgjengelige for ungdom med funksjonsnedsettelse, særlig der ungdommene går i egne, tilrettelagte klasser.

«De (elever med funksjonsnedsettelse) får ikke tilbud om å være representert i elevråd. Noen skoler tillater det, men det er en forskjell.»

Medlemmer av ungdomsråd fortalte at de ønsket å nå ut til flere barn og unge. Flere ønsket bedre samarbeid mellom ungdomsråd og elevrådene på de ulike skolene, og i flere av kommunene ytret ungdommene et ønske om flere felles møteplasser hvor en bredde av ungdom kan utveksle erfaringer og meninger og påvirke prosesser i kommunen, sammen med ungdomsrådet.

«Når de som jobber i kommunen, ikke hører på det du har å si, så blir jo ikke noe utformet på den måten vi trenger.»

«Jeg føler at vi nesten må slåss for å bli lyttet til og bli tatt på alvor.»

«Jeg synes ikke vi i elevrådet får lov til å påvirke. Selv om vi jobber med saker, får det ingen konsekvenser.»

«Det kunne vært et møte i ungdomsrådet hvor alle ungdommene i bygda kan delta. Da kan alle komme dit og si hva de vil. Ha det på en plass som er tilgjengelig for alle.»

KUNNSKAPS-GRUNNLAG

Forskning og undersøkelser viser at det i liten grad jobbes systematisk for at ungdomsrådet skal fungere som talerør for alle dem rådet er satt til å representere, inkludert minoritetsgrupper. Det varierer også om det finnes rutiner og retningslinjer som sikrer ungdomsrådet reelle påvirkningsmuligheter i beslutningsprosessene. Tilstrekkelige ressurser til kontinuerlig og forutsigbar støtte og oppfølging av ungdomsrådet, er avgjørende for at ungdomsrådet skal fungere i praksis, og her er det store kommunale forskjeller.⁵

Organisasjonsdatabasen, som er en database som beskriver kommunal og fylkeskommunal organisering, viser at tiltak for å styrke enkeltgruppers politiske deltakelse har sunket fra 48 % i 2016 til 24 % i 2024. Samtidig viser organisasjonsdatabasen at ungdomsråd har møte- og talerett i kommunestyret i 2 av 3 kommuner.⁶

Det finnes lite dokumentert kunnskap om deltakelse i kommunale medvirkningsorgan av ungdom med funksjonsnedsettelse.

En undersøkelse fra Unge Funksjonshemmede viser at faktorer som **manglende informasjon, fravær av invitasjoner, fysisk utilgjengelighet, fordommer og lav kunnskap om ulike funksjonsnedsettelse**r fører til lav deltakelse i politiske forum for unge med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom.⁷

«I elevrådet får vi være med og mene noe om ting som angår alle, det liker jeg godt. Da er jeg med på å hjelpe andre og blir ikke så spesiell. For eksempel hjalp jeg til om vedtak om gjerdet rundt fotballbanen.»

BARN OG UNGE HAR IKKE TILGANG

Universell utforming handler om at alle deler av omgivelsene, alt fra bygninger, apper og lekeplasser, er på en slik måte at de er tilgjengelige og kan brukes av alle. Det handler om at hele samfunnet vårt er laget for alle, slik at alle kan orientere seg, forflytte seg og delta på lik linje.

Det kan for eksempel være at rullestoler kommer gjennom dører på fritidsklubben, kino og skole, at turnhallen har teleslynge og mikrofon, eller at nettsidene til kommunen eller håndballaget er laget slik at alle skjønner det som står der, og kan lese det. Det handler også om at læremidler, som er alle konkrete verktøy som brukes til læring i skolen, er utformet slik

at alle elever har lik mulighet til å delta i undervisning og læring.⁸ Det at alle deler av omgivelsene våre er forståelige, tilgjengelige og kan brukes av alle, bidrar til likestilling mellom mennesker og legger til rette for selvstendighet for alle.

I Norge finnes det flere lovverk som sier noe om universell utforming av samfunnet. For

eksempel sier likestillings- og diskrimineringsloven at samfunnet, inkludert informasjons- og kommunikasjonsteknologi, skal være universelt utformet slik at det kan benyttes av flest mulig.⁹ Det betyr at norske myndigheter, både i kommunen og nasjonalt, er forpliktet til å gjøre hverdagen til barn og unge mest mulig tilgjengelig for alle.

«Jeg kommer meg inn på den lokale bowlingen, men ikke inn til selve bowlingbanen. Så da må jeg sitte der og se på de andre.»

HVA SIER UNGDOMMENE I OPPDRAG 7?

Ungdommene har vært opptatt av at mange deler av deres hverdagsliv ikke er tilgjengelig for alle. De forteller at det er vanskelig å komme seg inn og rundt på mange av kommunens møteplasser, for eksempel i svømmehaller, i bibliotek, på fotballstadioner, i butikker og i skolebygg. De fortalte om ungdommer som ikke kan bade med venner fordi det ikke er ramper ut i vannet, eller de må sitte alene i en annen etasje og se på teater mens klassen sitter et annet sted, eller at det er vanskelig å komme seg fram til uteplasser i nærområdet der ungdom er. De fortalte om saler og haller som har dårlig gulv hvor det ikke går an å kjøre rullestol, eller at de mangler teleslynge. Eller at fritidsklubben har så høy musikk at de ikke klarer å være der, eller at det ikke er doer som er tilpasset rullestol, på klubbhuset til fotballen eller McDonald's. Ungdommene pekte på at manglende universell utforming og tilgang kan føre til at ungdommer med funksjonsnedsettelser føler seg annerledes, opplever seg utenfor og ikke ønsket av fellesskapet.

«Ingen av bussene våre har plass til rullestol, og de går heller ikke til oss som bor utafor.»

«Biblioteket, et sted alle på skolen min bruker veldig mye, i alle fall loftet som er for ungdom. Der er det heis, men bare fra kjeller til andre etasje, som er barneetasjen, mens til loftet er det bare trapper.»

«Gymsalene har dårlig gulv som gjør at jeg ikke kan kjøre rullestol godt nok der.»

Ungdommene var særlig opptatt av kollektivtransport og muligheten for å komme seg rundt i egen kommune. De fortalte at mange busser ikke har ramper, og det går ikke an for barn med rullestol eller bevegelseshemming å komme seg på, og dermed kan de ikke reise til venner på egen hånd.

De beskrev informasjonssystem som enten bare gir skriftlig eller muntlig informasjon, som dermed blir vanskelig hvis man har en synsnedsettelse eller hørselshemming. De fortalte at busser og tog går sjelden, eller

«På tog og buss skjer alt over høyttaler. Ingenting kommer som tekst på skjermene, så da får jeg ikke med meg om vi for eksempel skal bytte tog eller noe.»

«Skolen bygget ut en rampe som var for liten for meg, det betydde mye for meg»

at de ikke går ut der de bor, og at systemet for å kjøpe billetter og forstå rutetider er vanskelig å forstå. Dette begrenser deres selvstendighet og de blir avhengig av foreldre for å kunne komme rundt. Flere ungdommer med funksjonsnedsettelser beskrev at ansatte ved kollektivtransport kan bli sure eller oppgitt hvis de ikke har rukket å kjøpe billett eller satt seg på feil vogn.

«Kollektivtilbudet er ikke alltid like bra for å komme seg til ungdomshusene. Gjelder alle kanter av kommunen. Enten kommer man seg ikke dit, eller så kommer man seg ikke hjem igjen. Blir en barriere for å delta.»

«Mange ganger har jeg hørt at det ikke er tiltak for universell utforming på grunn av økonomi og at det er dyrt.»

«Da jeg hadde kjøpt feil billett fordi jeg ikke skjønnte, ble han konduktøren kjempesur og kjefta på meg. Så ubehagelig!»

«Det er mangel på universell utforming overalt; gjelder både fritidsaktiviteter og skole.»

KUNNSKAPS-GRUNNLAG

UNIVERSELL UTFORMING AV SKOLEN

Alle elever har, ifølge opplæringsloven¹⁰, rett til å gå på nærskolen sin. For å oppfylle dette må skolen være på en slik måte at alle elever kan bruke bygget uansett funksjonsnivå.

I en undersøkelse gjort av Unge funksjonshemmede i 2021 svarer **35 %** av skolene som deltok, at de anser at de er universelt utformet.¹¹

En kartlegging gjennomført av SINTEF i 2024 viste at en tredel av kommunene oppgir at de kartlegger om skolebygg er universelt utformet, ofte først når det begynner en elev med behov for tilrettelegging ved skolen.¹²

UNIVERSELL UTFORMING AV DIGITALE LÆREMIDLER

I en undersøkelse fra 2023 oppgir én av fire skoleeiere at de vurderer universell utforming ved innkjøp av læremidler.¹³

Undersøkelser i norske skoler viser at de fleste grunnskoler vurderer at de har noe, men ikke tilstrekkelig kompetanse om universell utforming av IKT.¹⁴

I en tilsynsrapport konkluderer tilsynet for universell utforming av ikt med at mangelen på universell utforming av digitale løsninger truer retten til likeverdig opplæring, og med at skolene mangler kompetanse til å ta i bruk teknologi på en

inkluderende måte¹⁵. Uu-tilsynets gjennomgang av et utvalg læremidler og digitale løsninger i skolen viser at ingen av de digitale ressursene møter minstekravene til universell utforming.

I en undersøkelse blant foreldre til elever med funksjonsnedsettelse svarer én av tre at de opplever at funksjonsnedsettelsen virker negativt inn på bruken av digitale læremidler og -ressurser.¹⁶

TILGANG PÅ FRITIDSARENAEN

Ungdom og fritids klubbundersøkelse i 2023 viser at én av ti klubber ikke har tilrettelagt lokaler for rullestolbrukere. Kun **16 %** har tilrettelagt lokalene med malt inngang, dører og korridorer for å tydeliggjøre kontraster og skape ledelinjer. **25 %** av klubbene har tilgjengelig informasjon om lokalenes utforming.¹⁷

I NDFU sin kartlegging av inkluderende fritid oppga **16 %** at det tilrettelegges for deltakelse i valgfri fritidsaktivitet med jevnaldrende uavhengig av funksjonsevne.¹⁸

I en undersøkelse Ipsos har gjennomført for Redd Barna i 2022 om inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne i fritidsaktiviteter, svarer kun 4 av 10 kommuner at de jobber aktivt med universell utforming av fritidsarenaer.¹⁹

1 av 4

skoleeiere oppgir at de vurderer universell utforming ved innkjøp av læremidler.

Nifu rapport 2023

UU-tilsynets gjennomgang av et utvalg læremidler og digitale løsninger i skolen viser at **INGEN** av de digitale ressursene møter minstekravene til universell utforming.

BARN OG UNGE FÅR IKKE TILRETTELEGGING

Tilrettelegging handler om å tilpasse og gi støtte basert på den enkeltes behov slik at alle barn og unge får utvikle seg, lære og delta på lik linje og i likeverdige tilbud. Barnekonvensjonen sier at alle barn, uavhengig av hvilke synlige og usynlige funksjonsnedsettelse de har, har rett til tilrettelegging slik at de kan delta, utvikle seg og ha opplæring på lik linje med alle barn.

Barnekonvensjonens artikkel 28: Retten til utdanning

Alle barn har rett til å gå på skole og ta utdanning

Barnekonvensjonens artikkel 23: Barn med funksjonsnedsettelse

Alle barn med psykiske og fysiske funksjonsnedsettelse har rett til tilrettelegging, slik at de kan delta, utvikle seg og ha opplæring på lik linje som alle barn.

I opplæringsloven er individuell tilrettelegging delt opp i tre rettigheter: individuelt tilrettelagt opplæring, personlig assistanse og fysisk tilrettelegging og tekniske hjelpemidler. Personlig assistanse og fysisk tilrettelegging kan være forutsetninger for at elevene skal få utbytte av opplæringen. Skolen er forpliktet etter opplæringsloven § 11-1 til å

tilpasse opplæringen for alle elever. Det innebærer at elevene skal få et tilfredsstillende utbytte av opplæringen uavhengig av forutsetninger, og at alle skal få utvikle seg og benytte seg av evnene sine.²⁰

«Det som funker, er at man sammen kan se på muligheter man har, og sette mål på bakgrunn av det, bli trodd og fulgt opp, lærere som er årvåkne, bruke hjelpemidler og få assistent, bli sett og hørt.»

«Mange blir tatt ut av undervisning. Det burde vi slutte med og heller ha tilrettelegging i klassen.»

HVA SIER UNGDOMMENE I OPPDRAG 7?

Samlet sett handlet innspillene fra ungdommene om at manglende tilrettelegging fører til manglende deltakelse og mulighet for å medvirke.

Ungdommene i Oppdrag 7 var opptatt av at ungdommer med funksjonsnedsettelse skal få mulighet til å være en del av fellesskapet på lik linje med alle andre ungdommer. De var opptatt av at hvis elever har tilrettelagt opplæring eller trenger annen tilrettelegging, er det viktig at de ikke tas ut av fellesskapet og klasserommet.

De påpekte at noen ganger har elever behov for å være ute av klasserommet for eksempel å få ro til å konsentrere seg eller hvile. Ungdommene påpekte at det kan være en viktig tilrettelegging å være ute av klassen innimellom eller ikke være med på alt de andre gjør, men at dette må gjøres i samråd med eleven, og at eleven må synes det er greit. Hvis noen har behov for å være utenfor klasserommet i løpet av skolehverdagen, var ungdommene opptatt av at skolen må sikre et godt fellesskap for alle elever resten av tiden, gjennom for eksempel å arrangere inkluderende aktiviteter i friminuttet på skolen etter skoletid.

«Det som fungerer for å få til tilrettelegging, er dialog og åpen dør.»

Dessuten foreslo ungdommene at det bør være turer og aktivitetsdager på tvers av for eksempel tilrettelagte klasser og andre klasser på skolene, slik at man får til en fellesskapsfølelse på tvers av funksjonsvariasjon, klasser og skoler.

«Trenere har for lite kunnskap. Det fører til mangel på tilrettelegging. Ingen av mine trenere har visst hvordan de skulle hjelpe meg med å beskytte høreapparatet mitt under trening, sånt har jeg måttet fikse selv.»

Mange fortalte at de hadde fått vedtak fra kommunen om tilrettelegging på skolen og/eller fritiden, men at de eller foreldrene deres måtte mase mange ganger for at det skulle skje i praksis. Andre fortalte at de ikke får den tilretteleggingen de trenger, i det hele tatt, mens andre igjen sa at de har fått god tilrettelegging som har dekket behovene deres. Noen sa at når det gjelder faglig tilrettelegging, er skolen skikkelig god på tilrettelegging, mens andre fortalte at skolen bare er god på noen funksjonsnedsettelse, for eksempel konsentrasjonsvansker og/eller syn. Mange ungdommer fortalte at de ikke blir spurt eller involvert når det

gjelder hva slags tilrettelegging de trenger eller skal få, og at de må mase for å få den tilretteleggingen de har krav på. Eller at foreldrene deres må mase for at tilretteleggingen skal komme på plass.

Når det er snakk om tilrettelegging, både på skolen og på fritiden, sa ungdommene at det er viktig med fysisk tilrettelegging. Slik som hjelpemidler eller universell utforming. Ungdommer med funksjonsnedsettelse fortalte at det er vanskelig å få tak i hjelpemidler og tilpasninger som gjør at de kan delta på fritidsaktiviteter, for eksempel å sikre at høreapparat ikke blir ødelagt eller utstyr som for eksempel skøytestativ.

«Jeg har fått ekstra tid på prøver, elevsamtaler, kunne sykle i stedet for å løpe, få bruke treningsrom.»

«Jeg har fått lov til å gå ut av klassen hvis jeg blir for sliten.»

«Lærere har for lite kunnskap. Tror de bare kan droppe tilrettelegging, og sier: jeg trenger ikke bruke mikrofon, jeg kan bare snakke med høy stemme.»

KUNNSKAPS-GRUNNLAG

Skolen skal tilpasse opplæringen til ulike elevgrupper, slik som elever med rett til særskilt språkopplæring, individuelt tilrettelagt opplæring, personlig assistanse, fysisk tilrettelegging og tekniske hjelpemidler.²¹ Undersøkelser om betydningen av tilrettelegging tyder på at god tilrettelegging, både på fritiden og på skolen, er viktig for ungdommers opplevelse av mestring og fellesskap²².

TILRETTELEGGING PÅ SKOLEN

Det finnes ingen tall på hvor mange elever som får tilrettelegging gitt som tilpasset opplæring. Det finnes imidlertid tall på hvor mange elever som får individuelt tilrettelagt opplæring. Tall fra Utdanningsdirektoratet (Udir) viser at nesten **8 %** av elever i grunnskolen har denne formen for tilrettelegging. Det er ca. 49 000 barn og unge.²³

En forskningsrapport fra NOVA i 2025 viser at **40 %** av elever med ADHD i større eller mindre grad får undervisning utenom klassefellesskapet.²⁴

8 %

av elevene i grunnskolen har individuelt tilrettelagt opplæring.

Utdanningsdirektoratet 2024

I en undersøkelse gjort i 2023 trekker lærere fram potensialet for individuell tilpasning som en av fordelene med bruk av digitale løsninger i skolen.²⁵ Det fører til mindre synlighet når elever får ekstra oppfølging eller tilrettelegging, noe som kan bidra til mindre stigma og en opplevelse av å bli inkludert. For å få til dette trenger elevene lærere som kan være tett på og gi veiledning, instruksjon og forklaringer. Bruk av hjelpemidler i skolen kan være en viktig faktor i at elever med funksjonsnedsettelse får delta i opplæringen på lik linje med andre. En evaluering av bruk av hjelpemidler i norsk skole viser at dette avhenger av kompetanse og godt samarbeid mellom voksne.²⁶

I en rapport fra Redd Barna forteller lærere at mangel på tid, ressurser og kompetanse står i veien for god tilrettelegging. For å få til god inkludering og tilpasningene, forteller lærere at de trenger både tiden til å planlegge, god tid til å snakke med hver enkelt elev og relevante kurs slik at de får nødvendig kompetanse.²⁷

TILRETTELEGGING PÅ FRITIDEN

På kultur, idretts- og fritidsarenaen finnes det ingen fullstendig oversikt over antall barn og unge som får tilrettelegging. Ungdata 2024 viser at over halvparten av ungdom svarer at de er med i en organisert aktivitet nå.

En rapport fra Nasjonalt kvalitets- og kompetansenettverk for barn og unge med funksjonsnedsettelse viser at barn og unge med funksjonsnedsettelse i mindre grad enn andre deltar i fysiske fritidsaktiviteter.²⁸

Tall fra SSB viser at registrerte hjelpemidler til barn mellom 0 og 19 år for fritidsaktiviteter er 1264, mens antallet barn mellom 0 og 19 som har fått hjelpemidler for kommunikasjon og informasjon, er 48 855.²⁹

En Ipsos-undersøkelse gjennomført for Redd Barna viser at halvparten av kommunene har kontakt med organisasjoner om hvordan de kan tilrettelegge for barn med nedsatt funksjonsevne. Majoriteten av kommunene i undersøkelsen har ikke oversikt over hvor mange barn med nedsatt funksjonsevne som driver med organiserte fritidsaktiviteter, eller åpne møteplasser for barn og unge.³⁰

BARN OG UNGE BLIR IKKE INKLUDERT

Alle barn og unge har samme verdi og må få samme mulighet til å delta, og dermed blir også tilrettelegging og universell utforming en viktig del av inkludering. Motsatsen til inkludering omtales ofte som ensomhet eller utenforskap, og kan føre til blant annet dårlig psykisk helse.

Barnekonvensjonens artikkel 31: Rett til lek og fritid.

Alle barn har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

Inkludering har ikke en entydig definisjon. Det handler om å oppleve tilhørighet, aksept og være en del av fellesskapet og er av særlig betydning for vår psykiske helse og livskvalitet. Inkludering betyr også å kunne delta på like vilkår i sosiale fellesskap, ha like muligheter for å lykkes, og ha reell innflytelse på fellesskapets regler og hvordan samfunnet vårt fungerer.

Både skole og fritid er viktige arenaer for at ungdommer kan oppleve å bli inkludert, få venner, utvikle seg og oppleve mestring. I den overordnede delen av læreplanverket står det at «Skolen skal utvikle inkluderende fellesskap som fremmer helse, trivsel og læring for alle».

Barnekonvensjonens artikkel 31 sier at alle barn har rett til å delta i lek og fritidsaktiviteter. Allikevel deltar barn og unge med funksjonsnedsettelse i mindre grad enn andre på fritidsaktiviteter.³¹ For å bidra til en inkluderende fritid har norske myndigheter, KS, frivilligheten og andre aktører signert en fritidserklæring³², i både 2016 og 2022, der de forplikter seg til å jobbe for at alle barn kan delta i fritidsaktivitet med andre.

«Sosial utestengning og skjellsord om funksjonsnedsettelse blir brukt.»

«De med funksjonsnedsettelse blir ikke alltid invitert med. Mange unge har ikke kunnskap om hva det innebærer, det gjør at skillet mellom «normalt» og «unormalt» blir større.»

«Jeg blir flau over at søskenet mitt oppfører seg annerledes, men også sint på de som stirrer og har fordommer. Noen skrev på Facebook at «sånne barn» ikke burde være med på aktiviteter.»

«Du blir utestengt av de som ikke forstår utfordringene dine, og det gjør at du blir mindre sosial med folk.»

HVA SIER UNGDOMMENE I OPPDRAG 7?

Ungdommene påpekte at det å oppleve å bli inkludert gir både tilhørighet og god selvfølelse. Ungdommene fortalte at de skulle ønske at skolen i enda større grad klarte å være en inkluderende arena og hjelpe alle ungdommer inn i fellesskapet. De sa at de blant annet ønsker seg at skolen har flere inkluderende aktiviteter i friminutt og rett etter skoletid, og at de kan bruke skolebygget som arena for dette. De påpekte at det er fint om noen av de voksne på skolen også kan delta i aktivitetene, enten det er lærere eller miljøarbeidere.

Flere av ungdommene tok opp at det ofte er de samme elevene som dominerer i de faglige samtalene, og at ikke alle blir spurt eller får uttrykke seg. Det kom innspill på alle medvirkningsverkstedene om at ungdommene opplevde at normene i samfunnet for hva det vil si å være annerledes, er blitt snevre. De sa at ungdommer er strenge mot hverandre på hva som er innenfor og akseptert, og at mange blir mobbet i skolen for å være annerledes. De sa at ord som «Downs syndrom» og «autist» blir brukt som skjellsord. Ungdommene fortalte at lærere ikke underviser om mobbing på skolen, og at selv om de sier ifra til ansatte på skolen, blir det ikke tatt tak i eller gjort noe med.

Ungdommene påpekte at de selv også kan bli bedre på å inkludere

nye, i for eksempel idrettsaktiviteter eller på fritidsklubben. De sa at det er viktig at ungdommer er gode på å snakke med nye, og vise nonverbalt med kroppen at folk er velkomne.

Noen av ungdommene som selv har en funksjonsnedsettelse, påpekte at det å ikke bli inkludert ikke alltid handler om at andre ikke vil være sammen med dem eller inkludere, men at hvis det for eksempel er manglende universell utforming eller tilrettelegging, så er det rett og slett ikke alltid mulig for andre å inkludere. Da blir det mer de fysiske barrierene som står i veien, og ikke de sosiale. I tillegg påpekte de at manglende informasjon gjør at ungdom med funksjonsnedsettelser kan bli utrygge eller tenke at dette er ikke noe for meg, og dermed ikke kommer på fritidsklubben eller aktiviteten.

«Barn med funksjonsnedsettelser møter mange fordommer og utestengning på fritiden også. Det er veldig viktig å jobbe med miljøet blant barn og unge i aktivitetene også.»

Ungdommene var opptatt av at det må finnes egne tilbud på fritiden og undervisning utenom klassen for barn og unge med funksjonsnedsettelser. De begrunnet dette med at det gjelder at de det gjelder, får bedre tilrettelegging og noe som er tilpasset akkurat dem. Samtidig var de kritiske til at barn og unge

kun skal ha tilbud om egne segregerte aktiviteter. De var bekymret for at det kan føre til stigmatisering eller utestengelse, eller at barn ikke får utviklet seg og drive med det de vil. Ungdommene var opptatt av at det uansett er viktig at barnet eller ungdommen blir spurt og deltar med det hen har mest lyst til, og at alle tilbud blir mer tilgjengelige og bedre tilrettelagt.

«De burde også være litt mer i klassen og ikke blitt tatt ut hele tiden av lærerne. Da blir de ikke kjent med oss andre i klassen. Det må være mer inkludering på skolen. aktiviteter til de som ikke klarer å være aktive, eller har andre interesser. For eksempel er det mye fotball, litt flere alternativer. For eksempel høre på musikk ute. At man kan sitte og ikke bare stå.»

«Vi som er på fritidsklubb, kan bli mye flinkere til å inkludere de som kommer.»

«Mange sanne opplevelser kan gjøre at man opplever at det ikke er verdt å leve.»

KUNNSKAPS-GRUNNLAG

Skolene har et ekstra stort ansvar for å inkludere alle elevene i fellesskapet. Arbeid mot mobbing er en viktig del av arbeidet for inkludering. Elever som føler seg trygge og inkluderte, har det bedre og lærer lettere.

INKLUDERING PÅ SKOLEN

Funn fra Elevundersøkelsen i 2024 viser at omtrent **10 %** av norske skolelever opplever å bli utsatt for mobbing. I samme undersøkelse svarer **83,9 %** av elevene, at de trives godt eller svært godt på skolen.³³

Dybderapporten om elevundersøkelsen ved videregående skole viser at over halvparten av elevene har opplevd å føle seg utelatt, for eksempel ved at venner samles uten at de er invitert (52,2 %). Eller ved at de blir ekskludert fra grupper på sosiale plattformer (46,5 %).³⁴

Den nasjonale Ungdata-rapporten for 2024 viser at selv om de fleste trives, er det sammenliknet med årene før nå litt færre som er fornøyd med skolen de går på, som trives, som opplever at lærerne bryr seg, og som føler at de passer inn blant elevene i klassen. I samme undersøkelse rapporterer **8 %** av ungdommene om mobbing på skolen, og **12 %** av barna på barneskolen rapporterer om det samme. Om lag **9 %** av ungdommene rapporterer at de er mye plaget av ensomhet.³⁵

Forskning tyder på at elever med funksjonsnedsettelse oftere faller ut av skolen.³⁶ For å lykkes med inkludering i skole-sammenheng må skolen være fleksibel i å finne tilpasninger for den enkelte, og ha gode relasjoner mellom elever og lærere.³⁷ Få studier har kartlagt hvordan elever selv opplever inkludering eller tiltak som iverksettes for å styrke opplæring for alle.³⁸

INKLUDERING PÅ FRITIDEN

En kunnskapsoppsummering med søkelys på deltakelse i fysiske aktiviteter konkluderer med at barn og unge med funksjonsnedsettelse i mindre grad deltar i sosiale og kulturelle fellesskap enn jevnaldrende.³⁹ Dessuten tyder forskning på at elever som er segregert fra klassefellesskapet, også deltar mindre og er mindre inkludert på den organiserte fritidsarenaen i sitt nærmiljø.⁴⁰

I en undersøkelse fra Helse-direktoratet svarer **24 %** av ungdom med funksjonsnedsettelse at de treffer vennene sine ukentlig.⁴¹

86 % av ungdom med funksjonsnedsettelse sier de blir hindret i å delta på aktiviteter så ofte som de ønsker.

I Redd Barnas Ipsos-undersøkelse svarer

8 av 10 kommuner at barn har mulighet til å velge mellom ulike fritidsaktiviteter, og at de fleste blir inkludert i eksisterende tilbud.

31 % av kommunene svarer at de har opprettet egne tilbud.

Når det gjelder å medvirke i egen deltakelse i fritidsaktiviteter, oppgir **34 %** av kommunene at de har dialog med både foresatte og barn. **26 %** har dialog med kun foresatte, og **34 %** av kommunene svarer «vet ikke» på dette spørsmålet.⁴²

BARN, UNGE OG VOKSNE HAR MANGLENDE KUNNSKAP

Tilegnelse av kunnskap er det som gjør at barn og unge lærer, utvikler seg, opplever mestring og får nye ferdigheter. Kunnskap er viktig for at vi skal kunne forstå andre mennesker, sammenhenger og verden rundt oss, og trekkes ofte fram som et sentralt virkemiddel for å endre holdninger og fordommer, noe som igjen kan hindre diskriminering.

Barnekonvensjonens artikkel 29: God skole.

Alle barn har rett til å gå på en god skole, der de får utvikle seg på ulike måter og få respekt for menneskerettighetene, natur og forskjellige kulturer.

Barn og unge lærer i relasjon til andre, og dermed er de voksne rundt dem, for eksempel barnehagelærere og lærere, viktige kilder til kunnskap og rollemodeller for inkludering og aksept.

Kunnskap kan bidra til å nyansere våre oppfatninger. Samtidig kan det som anses som objektiv kunnskap, også skape og reproducere fordommer, og bidra til at noen grupper marginaliseres eller diskrimineres. Ny forskning og kunnskap vil kontinuerlig

bidra til å endre hvordan vi innretter samfunnet vårt, og hvordan vi i praksis ivaretar rettighetene til barn og unge. Dermed er det helt avgjørende hvordan kunnskap både innhentes, formidles og anvendes.

HVA SIER UNGDOMMENE I OPPDRAG 7?

Ungdommene ønsket seg kunnskap om tre områder:

- kunnskap om egne rettigheter, inkludert retten til å si ifra
- kunnskap om funksjonsnedsettelse
- kunnskap om inkludering.

Ungdommene var veldig tydelige på at både de selv og voksne rundt dem trenger mer kunnskap om funksjonsnedsettelse og inkludering. De mente at det at barn og unge ikke lærer om mangfold og funksjonsnedsettelse på skolen, bidrar til at elever får fordommer, dårlige holdninger mot barn og unge med funksjonsnedsettelse, og at de mobber.

Ungdommene sa at barn og unge kan lite om funksjonsnedsettelse, og at det kan gjøre at de ikke tør å inkludere folk som har funksjonsnedsettelse. De mente at manglende kunnskap kan gjøre at barn og unge får berøringsangst fordi man ikke vet helt hvordan man skal inkludere på best mulig måte, eller hva man skal si.

«Det trengs ikke bare økt kompetanse om funksjonsnedsettelse, men også rettighetene som funksjonsnedsatte har, og rettigheter som vi alle har.»

«Hvis vi ikke lærer om dette, er det lettere å få fordommer, og det blir et større oss-og-dem-skille.»

«Det er enklere å mobbe og diskriminere når man ikke har kunnskap.»

Ungdommene pekte på at det er vanskelig for dem å tilegne seg kunnskap når voksne ikke har tilstrekkelig kunnskap. Ungdommene i Oppdrag 7 sa at de som jobber med helsetjenester og ved helsestasjon for ungdom, vet mer enn skoleansatte og trenere. Ungdommene ga innspill om at den manglende kunnskapen fører til at barn og unge ikke får den tilretteleggingen de trenger, verken på skolen eller på fritiden. Ungdommer med funksjonsnedsettelse sa at det også bidrar til at de ikke blir trodd på behovet for tilrettelegging, ikke blir involvert i saker som angår dem, og at de opplever å ikke bli tatt på alvor.

Ungdommene etterlyste mer kompetanse og opplæring for å kunne vite mer om hvordan det er å ha en funksjonsnedsettelse. De mente at skolen er den beste arenaen for å gjøre det til allmenn og tilgjengelig kunnskap for alle, for eksempel i samfunnsfag, kroppsøving og helsefag. De sa at skolen er en god arena der man sammen kan lære om, snakke om og drøfte normer.

Ungdommene påpekte at å lære om dette og kunne drøfte sammen vil bidra til å utvide hva som er normalt, og kanskje føre til at flere opplever å passe inn.

De trakk fram at de opplever at normene for hva som anses for vanlig og akseptert i dagens samfunn, er veldig smale, og at de ønsker hjelp av voksne til å drøfte og diskutere dette sammen for å utvide normene. I tillegg var de opptatt av at alle elever må lære om sine rettigheter generelt, og om rettighetene til barn med funksjonsnedsettelse spesielt. De påpekte at det er viktig at alle kjenner til rettighetene til barn med funksjonsnedsettelse, slik at hele samfunnet kan bidra til å sikre ivaretagelsen av rettighetene i praksis.

«Det hjelper ikke at barn og ungdom med funksjonsnedsettelse får kunnskap om egne rettigheter, hvis ikke dette er en del av en helhetlig kunnskapsheving hos resten av samfunnet også.»

«Vi med funksjonsnedsettelse blir ikke trodd, ikke tatt på alvor og ikke involvert. Vi må starte med det.»

Ungdommene understreket viktigheten av å ha relasjoner og være mer sammen på tvers av funksjonsvariasjon. Under dette temaet foreslo de også å ha venneskoler eller sørge for at de som går i tilrettelagte klasser, også er med på fellesaktiviteter, aktivitetsdager og liknende, slik at man får gode samspills-erfaringer sammen og blir kjent. De fortalte at barn og unge med funksjonsnedsettelse kan oppleve å bli mobbet, også fysisk, og at de ikke synes at de voksne griper inn på riktig måte.

Ungdommene påpekte at det er viktig å lære om konsekvensene av det å bli mobbet i skolen, slik at alle barn lærer hvorfor man ikke skal mobbe andre, og hva det fører til. Mange pekte på at man kan gjøre eller si ting som er diskriminerende, uten at man vet det, og nettopp derfor trenger man å lære mer om temaene fra man er liten.

«Vi synes det må bli flere inkluderingstilbud i skolehverdagen og mer snakk om mental helse. Og så må vi snakke om hva ting er – hva er en funksjonsnedsettelse? Oppklare alle de fordommene som er. Selv om du har en funksjonsnedsettelse, så er det ikke sånn at du ikke kan få til ting – vi må normalisere det.»

«Tror kanskje lærerne må snakke om det med elever, kan ikke huske sist gang lærerne snakket om mobbing generelt. Tror dette handler mye om sosiale medier. Må gripe inn hvis for eksempel noen blir mobba fordi de er litt annerledes.»

«Vi må kunne tørre å inkludere folk som har funksjonsnedsettelse. Vi får berøringsangst. Vi trenger mer kompetanse, opplæring, for å vite mer om hvordan det er å ha en funksjonsnedsettelse.»

«Har man en god kompetanse, kan man være med og minske stereotyper – da er det ukjente mindre skummelt. Da blir det enklere å inkludere mer, for man er ikke redd for det man vet noe om. Skaper mindre fordommer, gjør det lettere å spørre folk – vil du være med, og lettere for folk å bli med.»

«Det har veldig mye å si med normer. På barneskolen snakker man ikke normalt om funksjonsnedsettelse. Blir veldig skilt ut. Burde være en normal ting å snakke om i skoletiden fra man er liten.»

«Lærere har ikke nok kunnskap, vet ikke hva de egentlige kravene er, og hvordan de skal reagere, forstå hvordan de kan møte de elevene de har.»

«Det å ikke passe helt inn i vanligboksen gjør at man blir sett på som at man er annerledes, blir gjort til noe unormalt. Vi må gjøre det skillet mellom normalt og unormalt mindre.»

«Om man ikke vet noe om det å ha en funksjonsnedsettelse, med et uhell sier eller gjør noe som er diskriminerende.»

KUNNSKAPS-GRUNNLAG

Forskning viser at mennesker med funksjonsnedsettelse blir utsatt for mikroagresjon, hatefulle ytringer, hets og trakassering.

I en studie gjennomført av Fafo svarte **9 %** av mennesker med funksjonsnedsettelse at de hadde blitt utsatt for hatytringer i løpet av 2022.

95 % av dem som ble utsatt for hatytringer, anmeldte ikke hendelsene til politiet, fordi de tror at det ikke ville hjelpet, at det som skjedde, var for bagatellmessig, og at politiet vil henlegge saken.

Mennesker med funksjonsnedsettelse er mer utsatt for hatytringer på internett enn den øvrige befolkningen. Forskning tyder også på at mennesker med funksjonsnedsettelse er mer utsatt for mobbing enn andre.⁴³

En studie gjennomført av Fafo i 2024 konkluderer med at et sentralt tiltak mot hatprat og hatkriminalitet mot mennesker med funksjonsnedsettelse er aktiv opplæring og holdningsarbeid i skole og utdanning.

Rapporten understreker behovet for langsiktig arbeid som må rette seg mot holdningsarbeid og forståelser, med menneskers ansvar og rolle der en blir vitne til hatprat eller hatkriminalitet.

Den anbefaler at kunnskapsformidling og forebygging knyttet til mobbing, mangfold og hatprat bør jobbes med i hele skoleløpet, inkludert videregående skole, og at alle diskrimineringsgrunnlagene sees i sammenheng.⁴⁴

BARN OG UNGE FÅR IKKE INFORMASJON

Alle barn og unge har rett til å søke og motta informasjon fra ulike kilder. Å motta tilstrekkelig og forståelig informasjon er en forutsetning for å kunne delta på lik linje med andre. Barn og unge trenger informasjon om det som angår dem. Det trenger de for å få forstå hva som skjer når og hvor, for å kunne velge å være med, og for å kunne navigere i samfunnet de er en del av. For at informasjonen skal nå fram til alle barn og unge, må den være tilgjengelig og tilpasset for alle.

Barnekonvensjonens artikkel 13: Retten til å få og gi informasjon

Alle barn har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og spre informasjon og ideer av alle slag og på den uttrykksmåte som passer barnet.

HVA SIER UNGDOMMENE I OPPDRAG 7?

Et flertall av ungdommene som deltok i Oppdrag 7, fortalte at de får lite og mangelfull informasjon om ulike tilbud og tjenester i kommunen, enten det er informasjon fra kommunen selv eller fra andre aktører. De fikk ikke vite nok om hva som skjer i kommunen, hvor det skjer, og når det skjer. For eksempel hvilke aktivitetstilbud som finnes i kommunen og hvor, hva som er rammene rundt aktiviteter, eller når spesielle arrangementer skal finne sted. Ungdommene fortalte at de ikke får vite nok om hva som møter dem i ulike tilbud og aktiviteter. Dette kan for eksempel dreie seg om utformingen, hvorvidt det faktisk er tilgjengelig for alle uavhengig av funksjonsevne. For eksempel om de har heis som gir tilgang til alle deler av bygget. Det kan også dreie seg om hvordan det tilrettelegges for det sosiale, hva aktiviteten innebærer, og hvordan en blir tatt imot. Ungdommene opplevde at mye av informasjonen fra kommunen ikke er tilpasset eller tilgjengelig for dem som ungdommer, og ikke er universelt utformet.

«Det er ikke alltid sånn at selv om man er interessert, at man vet hvordan man kan være med.»

Ungdommene fremhevet også at informasjonen er vanskelig å finne, og at den ikke spres på de plattformene som treffer dem. Den må spres på arenaer hvor barn og unge er. Flere av ung-

dommene fremhevet at kommunens ungdomsråd kan spille en viktig rolle i å spre informasjon, men da må de settes i stand til det. Ungdommene nevnte at det kunne være hensiktsmessig at det var en ansatt i kommunen som hadde som ansvarsområde å oppdatere og sørge for tilgjengelig informasjon for barn og unge.

«Reklamerer handler om at informasjon i det hele tatt kommer rundt og ikke bare står på noen plakater. Kommunen har flere steder man kunne fått informasjon fra. For eksempel buss, eller gi beskjed gjennom skoler, sosiale medier og der hvor ungdom er.»

«Noen ansatte i kommunen burde jobbe med bare det: å sørge for at aktiviteter og tilbud er kjent for ungdom.»

Mange opplevde også at de fikk for lite informasjon om hva ungdomsrådet er, og hvordan ungdomsrådet jobber. Dette gjaldt informasjon til ungdom generelt, og informasjon til ungdom med funksjonsnedsettelse i særdeleshet. Flere medlemmer av ungdomsrådet fortalte at de opplever at det er vanskelig å nå ut til alle ungdommer i kommunen. Ungdommene savnet også informasjon om hvor og hvordan man kan si ifra hvis man opplever utestengelse eller diskriminering, og hvordan man kan påvirke i egen kommune.

«Kommunen kan ha en plass på internett hvor det står noe om tilgjengelighet.»

«Vi snakket mest om at det er mange påvirkningsløp for ungdom, men ikke bra nok informasjon om disse og spesielt ikke på skolen.»

Å få informasjon, å bli snakket med og involvert – handler også om å bli tatt på alvor. Dette ble fremhevet på alle samlingene vi gjennomførte med organisasjoner for og med ungdom med funksjonsnedsettelse.

«De med funksjonsvansker blir ikke så mye invitert til forskjellige ting som skjer.»

«Vi trenger mer informasjon som er forståelig for alle, om aktivitetene som finnes i kommunen, og om de er tilgjengelige for alle.»

«Vi opplever å bli «hoppet over». De snakker bare direkte fra lærer til foreldre, uten at vi involveres.»

KUNNSKAPS-GRUNNLAG

INFORMASJON OM FRITID

Ungfritid.no er et gratis rekrutteringsverktøy knyttet til fritidsaktiviteter for barn og unge opp til 26 år. Nettstedet kan brukes gratis av organisasjoner over hele landet. Hvert år sender Frivillighet Norge ut en spørreundersøkelse til organisasjoner som bruker Ungfritid.no, hvor de spør om hvilke barrierer som hindrer barn og unge fra å delta hos dem, og hva de gjør for å få med flere. I Ungfritidundersøkelsen 2024⁴⁵ svarer **69 %** av organisasjonene at de tror manglende kjennskap til fritidsaktiviteter er hovedgrunnen til at barn og unge ikke deltar hos dem.

I en kartlegging fra 2024, gjennomført av ALLEMED og Nasjonal dugnad mot fattigdom og utenforskap blant barn og unge (NDFU), av kommunenes arbeid med inkluderende fritid, oppgir **37 %** av kommunene at de har en lett tilgjengelig og oppdatert oversikt over lokale aktivitetstilbud, inkludert beskrivelse av hva de innebærer.⁴⁶

INFORMASJON OM PÅVIRKNINGSMULIGHET

Unge funksjonshemmede gjennomførte i 2024 en spørreundersøkelse blant ungdom og unge voksne med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom om politisk deltakelse.⁴⁷ Resultatene viser at faktorer som manglende informasjon og fravær av invitasjoner fører til lav deltakelse i politiske forum for denne gruppen.

37 % av respondentene i undersøkelsen oppgir at de mangler informasjon om muligheter for deltakelse i politiske møter og arrangementer.

I underkant av **12 %** svarer at de opplever utilgjengelig språk som en hindring. Dette kan dreie seg om manglende tolk, tegnspråk og skrivefolk.

Litt over **19 %** svarer at de opplever vanskelige eller lange dokumenter, eller vanskelige ord, som en hindring.

En studie ved Arbeidsforskningsinstituttet, som omhandler ungdoms deltakelse og engasjement i norske kommuner, fremhever at det er lite systematikk knyttet til å informere ungdom generelt om ungdomsrådets arbeid og hvordan de kan komme med innspill.⁴⁸

69 %

av organisasjonene tror manglende kjennskap til fritidsaktiviteter er hovedgrunnen til at barn og unge ikke deltar hos dem.

Ungfritid-undersøkelsen 2024

POLITISKE KRAV OG ANBEFALINGER

«Politikere
må se på oss som
en prioritering.»

POLITISKE KRAV FRA UNGDOMSRÅDENE I OPPDRAG 7

Etter medvirkningsverkstedene var gjennomført hadde representanter fra ungdomsrådene en samling i to dager for å gjennomgå innspillene fra barn og unge. Basert på alle innspill og erfaringer fra ungdommene i prosjektet, utarbeidet ungdomsrådene krav til politikerne for at barn og unge med funksjonsnedsettelse skal kunne delta på lik linje med alle andre.

Et sentralt tema som ungdomsrådene tok opp var manglende innfrielse og prioritering av rettighetene til alle barn og unge i kommunen, særlig de med funksjonsnedsettelse. De påpekte at kommunebudsjettene ikke avsetter nok penger til tiltak for unge, og at besparelser og kutt ofte rammer tilbudene til barn og unge.

Manglende politisk prioritering er ikke en barriere for deltakelse eller inkludering av barn og unge med funksjonsnedsettelse spesielt, men er viktig for oppfyllelsen av rettighetene til alle barn og unge, og det påvirker også arbeidet for inkludering av barn og unge med funksjonsnedsettelse og det generelle arbeidet til ungdomsrådet.

«Vi mangler
ressurser i kommunen.
Jeg føler vi er under-
bemanna, egentlig. Det
går veldig mye til én ting,
og da er det ikke nok
til andre ting.»

«De valgte
å kutte så mye i
annet før de kuttet i
egen mat. Vi synes
de glemmer
oss.»

«I ungdomsrådet
har vi to representanter
som kan ta med seg
sakene til kommunestyret
så det kan bli gjort
noe med.»

«Kommunen har
ikke råd til oss, det blir
mindre og mindre penger
til ungdom. Kommunen bruker
penger på ting vi mener kunne
blitt utsatt. Mye veier og
mye bygninger som de
bruker penger på.»

Her er ungdomsrådenes politiske krav for bedre inkludering og ivaretagelse av rettighetene til barn og unge med funksjonsnedsettelse:

- **Vi krever at det satses mer på å formidle informasjon om aktiviteter og tilbud som skal treffe alle målgrupper blant barn og unge.** Det må sikres at informasjonen som deles, er riktig tilpasset målgruppen den skal treffe, og at informasjonen deles på relevante plattformer og arenaer.
- **Vi krever at alle nye bygg blir universelt utformet.** Det vil si at alle har like muligheter, lik opplevelse av bygget. Derfor krever vi at råd for personer med funksjonsnedsettelse og/eller liknende organisasjoner SKAL kunne påvirke byggeprosessen for best mulig tilretteleggelse.
- **Alle skal komme seg smidig fra A til B.** Vi krever godt tilrettelagt kollektivtransport for alle uansett funksjonsevne. Derfor krever vi at det tilrettelegges for rullestolbrukere, ved at det finnes rampe på alle busser og tog. Vi krever òg tilretteleggelse for blinde og svaksynte på bussholdeplassene, ved at det finnes oppleste rutetabeller og ledelinjer slik at man kan komme seg trygt på bussen.
- **Vi krever tiltak for at det skal være bedre tilrettelegging slik at alle kan være del av et fellesskap.** For å få til dette er det essensielt at alle skoler følger opplæringsloven, og at det lovfestes fritidstilbud for ALLE i alle kommuner i Norge. Det er viktig at det oppfordres til å spørre på en respektfull måte og ikke bare anta hva slags tilrettelegging som trengs.
- **Vi krever at alle barn og voksne skal få relevant kunnskap om funksjonsnedsettelse** slik at vi kan forebygge mobbing og dårlige holdninger.
- **Vi krever økt kunnskap og kompetanse for tilrettelegging og planlegging av bygg for alle barn og unge.**

VIDERE OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Gjennomgående er innspill og erfaringer fra ungdommene, om barrierer for deltakelse og medvirkning, i tråd med undersøkelser og forskning på feltet.

I 2022 kom en norsk offentlig utredning om realiseringen av funksjonshindredes rettigheter i Norge. Den omhandler kjerneutfordringer når det gjelder oppfyllelsen av rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse.

Utvalget peker på de samme barrierene som ungdommene i Oppdrag 7 beskriver, nemlig: kunnskap og holdninger, universell utforming, medvirkning, likeverdige tilbud og tjenester i kommunen, språk og kommunikasjon.⁴⁹ Ungdommenes innspill til hva norske myndigheter bør gjøre for å innfri rettighetene til barn og unge med funksjonsnedsettelse, er også i samsvar med det utvalget foreslår.

Med utgangspunkt i ungdomsrådenes politiske krav og samlede funn fra prosjektet har Redd Barna fått innspill fra Unge Funksjonshemmedes medlemsorganisasjoner og fylkesungdomsrådene for å utforme strategier for politisk endring som fremmer inkludering.

Selv om fokus har vært på ungdommers erfaringer og synspunkter, har vi fått verdifull innsikt fra de voksne koordinatorene i ungdomsrådene. De var særlig opptatt av at ungdomsrådene må gis gode nok rammebetingelser til å jobbe systematisk med inkludering, slik at de kan ivareta bred, åpen og tilgjengelig medvirkning slik forskriften om medvirkningsordninger krever. De fremhevet at koordinatoren må sikres tilstrekkelig kompetanse, verktøy, tid og ressurser for å få til slikt arbeid. De trakk fram nødvendigheten av et godt samarbeid mellom ungdomsrådet og skolene, for å nå fram med informasjon, sikre et bredt rekrutteringsgrunnlag og sørge for at ulike grupper barn og unge får eierskap til ungdomsrådet som deres eget medvirkningsorgan.

Anbefalingene fra ungdomsrådene om inkludering, er i samsvar med det ungdomsråd tidligere har fortalt Redd Barna om forutsetninger for å kunne utøve mandatet sitt som med-

virkningsorgan. Generelt overlapper innspillene med det vi har fått fra ungdommer i andre prosjekter. Dette er ikke særegne løsninger som er spesifikke for barn og unge med funksjonsnedsettelse, men som er viktig for ivaretagelsen av rettighetene til alle barn og unge.

REDD BARNAS ANBEFALINGER

Redd Barna anbefaler at følgende må gjøres for å bryte ned barrierer barn og unge med funksjonsnedsettelse møter og for å innfri deres grunnleggende rettigheter:

REELL MEDVIRKNING FOR ALLE BARN OG UNGE MÅ PRIORITERES POLITISK

For å sikre reelle medvirkningsmuligheter for alle barn og unge i norske kommuner anbefaler Redd Barna:

- At det etableres et nasjonalt kompetansesenter for barn og unges medvirkning som kan tilføre kompetanse til norske kommuner, slik at de settes bedre i stand til å tilrettelegge for medvirkning for alle barn og unge, inkludert barn med funksjonsnedsettelse.
- At ungdomsråd må få bedre rammebetingelser og økte ressurser slik at de kan jobbe systematisk med inkludering og settes i stand til å innfri sin rolle som talerør for alle ungdommer i kommunen, inkludert barn og unge med funksjonsnedsettelse.

NORSKE KOMMUNER MÅ INNFRI SINE MENNESKE-RETTLIGE FORPLIKTELSE OVERFOR BARN MED FUNKSJONSNEDESETTELSE

Norske kommuner har et selvstendig menneskerettslig ansvar og ivaretar mange av rettighetene til barn og unge i praksis⁵⁰.

Kommunens planarbeid må være i tråd med barns rettigheter for at de skal kunne ivaretas i praksis. Derfor anbefaler Redd Barna:

- CRPD inkorporeres i norsk menneskerettslov. Det tilføres ekstra midler til kommunene for å sikre reell oppfyllelse av artikkel 7 i CRPD.
- Norske myndigheter sikrer tiltak som reduserer kommunale forskjeller i tilbudet til barn og unge med funksjonsnedsettelse.
- Barnekonvensjonens bestemmelser, inkludert artikkel 2 om ikke-diskriminering, må synliggjøres i rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging.
- Det lovfestes at alle kommuner skal ha en fritidsklubb som er tilgjengelig for alle. En slik lovfesting bør inkludere krav til kvalitet, kompetanse og sikre universell utforming.

SAMFUNNET MÅ BLI UNIVERSSELT UTFORMET OG TILGJENGELIG FOR ALLE BARN

For å sikre selvstendighet og mulighet for deltakelse for alle må barn og unge kunne ha mulighet til å benytte transport. De må også få den opplæringen de har krav på etter barnekonvensjonens artikkel 28, og en reell mulighet til å gå på nærskolen sin. I 2018 utviklet Bufdir et veikart over hvilke tiltak som må til for at nærskoler skal bli universelt utformet innen 2030⁵¹.

Assistanse er et likestillingsverktøy som kan sikre barn likeverdig tilgang på ulike arenaer og mulighet til å påvirke og uttrykke seg. Norske myndigheter bør minske kommunale forskjeller i tilbudet til barn og unge med funksjonsnedsettelse, samt sikre at de får oppfylt sin rett til selvstendighet og aktiv deltakelse, herunder fritidsaktiviteter. Derfor anbefaler Redd Barna:

- Innen 2035 må alle reisekjeder, både lokalt og nasjonalt, være universelt utformet og tilgjengelig for alle barn og unge.
- Ansatte i kollektiv transport må bevisstgjøres inkluderende kommunikasjon, tilrettelegging og universell utforming.

- Norske myndigheter må innfri *Veikart for universelt utformet nærscole* innen 2035.
- Universelt uformede analoge og digitale læremidler må gjøres tilgjengelig for alle elever.
- Barn og unge må sikres en selvstendig rett til en tilstrekkelig og tilpasset assistanse, uavhengig av hvor de bor, slik at de kan delta på lik linje med andre barn.
- All informasjon til barn og unge, må være universelt utformet og tilgjengelig med et klart og forståelig språk.

VOKSNE MÅ HA ØKT KUNNSKAP

For å kunne oppfylle barns rett til inkludering og tilrettelegging må voksne som møter barn og unge i sin hverdag, ha kunnskap. Det gjelder også de som på en eller annen måte jobber med samfunnsutforming som berører barn. Redd Barna mener derfor at inkludering, universell utforming, tilgjengelighet og kunnskap om funksjonsnedsettelse og ulike kommunikasjonsformer må inn som tema i relevante utdanninger.

For å øke denne kunnskapen anbefaler Redd Barna:

- Kompetansepakkene fra *Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis*, blir en del av lærerutdanningen, og blir en del av det nye og helhetlige systemet for kompetanse- og karriereutvikling for lærere og andre ansatte i barnehage og skole.
- Skoleledelsen må gi ansatte støtte og kompetansetilførsel til undervisning som kan fylle elevenes eget kunnskapshull relatert til barns rettigheter, inkludering og funksjonsnedsettelse.

- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet gis i oppgave å hente inn mer kunnskap og statistikk om levekår, livskvalitet og rettighets-situasjonen til barn og unge med funksjonsnedsettelse.
- Myndighetene og skoleeiere må sikre et sterkere lag rundt eleven og bedre tverrfaglig samarbeid på skolen, for å kunne møte barn og unge med funksjonsnedsettelse på en god måte, bidra til økt inkludering i skolehverdagen og for å støtte lærere i undervisningen.

ETTERORD FRA RESSURS-GRUPPA I OPPDRAG 7

Vi synes Oppdrag 7 er et viktig prosjekt fordi det løfter frem barn og unge med funksjonsnedsettelse sine rettigheter til deltakelse og innflytelse i prosesser som angår dem. Det er ikke en selvfølge for alle å få delta på lik linje med jevnaldrende. Det er en rekke barrierer i samfunnet som hindrer unge i å bli hørt, inkludert og få sine rettigheter oppfylt.

Dette prosjektet viser ikke bare hvilke utfordringer man står overfor, men har også gitt ungdom selv en stemme i å finne løsninger. Dette er helt avgjørende for at tiltakene som utvikles faktisk skal fungere i praksis.

Ungdomsrådene fremhever at store strukturelle barrierer hindrer unge i å delta, og at det ofte mangler nødvendig tilrettelegging. Samtidig viser prosjektet at ungdomsråd ikke alltid blir involvert på en reell måte i saker som angår dem, og at unge med funksjonsnedsettelse ofte faller utenfor politiske prosesser. Dette kan – og må – endres.

Prosjektet viser at det ikke er så mye som skal til. Ungdommene etterspør mer kunnskap om funksjonsnedsettelse i skolen og blant voksne, slik at man aktivt kan jobbe mot mobbing og negative holdninger. Det er helt avgjørende i arbeidet for å bekjempe utenforskap.

Skal vi sikre reell likestilling, må barn og unge med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom få like muligheter til å delta og bidra i samfunnet som alle andre.

Hilsen
Sofie fra Norges Handikap-
forbund Ungdom,
Oda fra Unge Funksjonshemmede
og Linnea som er tidligere leder
av Eidsvoll Ungdomsråd

Dette prosjektet
viser klart og tydelig at
unge selv vet hva som skal
til, men det krever handling
og vilje også fra politikere
og beslutningstakere.

ANDRE PUBLIKASJONER FRA REDD BARNA

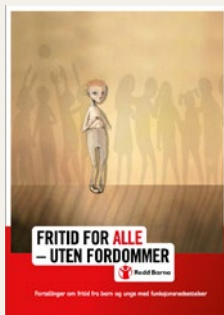

«DETTE PASSER IKKE FOR SÅNNE SOM DEG»

Denne boken er en samling av tekster fra mennesker som brenner for et mangfoldig samfunn og ikke-diskriminering.

LAST NED
BOKEN HER

FRITID FOR ALLE – UTEN FORDOMMER

I dette prosjektet gjennomførte Redd Barna, i samarbeid med Norges Handikapforbund, samtaler med barn, unge og unge voksne med ulike funksjonsnedsettelse om deltakelse på fritidsarenaen.

LAST NED
RAPPORTEN
HER

«VI HAR OGSÅ EN STEMME»

Vinteren og våren 2023 gjennomførte Stiftelsen SOR og Redd Barna rettighetsverksteder med ungdommer med utviklingshemming ulike steder i landet. Målet med prosjektet var å styrke retten til å uttrykke seg og bli hørt for alle barn og unge, uansett hvem de er.

LAST NED
RAPPORTEN
HER

«DU KAN HELLER GÅ TUR MED MATTELÆREREN»

Rapporten gir kunnskap om barn, ungdommer og unge voksne med nedsatt funksjonsevne sine erfaringer med kroppsøvingstimer, utflukter og med aktivitetsdager.

LAST NED
RAPPORTEN
HER

«VI MÅ KJEMPE DOBBELT SÅ HARDT.»

– Erfaringer og råd fra barn og unge med funksjonsnedsettelse og flyktningbakgrunn (2021).

I denne rapporten løfter vi fram kunnskapen og erfaringene til barn og ungdommer med funksjonsnedsettelse og fluktbakgrunn.

LAST NED
RAPPORTEN
HER

KOMMUNEUNDERSØKELSEN: FÅR ALLE BARN OG UNGE DELTA?

I 2019 gjennomførte Redd Barna en spørreundersøkelse blant norske kommuner for å få kunnskap om hva kommuner gjør for å sikre inkludering av alle barn på fritiden.

LAST NED
RAPPORTEN
HER

SLUTTNOTER

- 1) Unge Funksjonshemmede (9. februar 2025) <https://ungefunksjonshemmede.no/kronisk-inkludering/funksjonsnedsettelse>
- 2) Unge funksjonshemmede. (2023). 4. Identitetsbasert mobbing. Hentet fra: <https://ungefunksjonshemmede.no/kronisk-inkludering/identitetsbasert-mobbing>; Unge funksjonshemmede. (2018). Dobbelt minoritet – dobbelt diskriminert?; Fafo-rapport 2024:32. NOU 2023:13 På høy tid - realisering av funksjonshindredets rettigheter. Kultur-og likestillingsdepartementet
- 3) Bufdir (20.01.2025) Veileder barn og unge medvirkning på systemnivå https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/barn_og_unges_medvirkning__veileder/#heading-contentlink-8439
- 4) Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)(2024) Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2023-06-09-30>
- 5) Proba (2022): Erfaringer med lovpålagte råd for medvirkning. Proba, KS og Telemarksforskning; OsloMet (2023): Unges mulighet til å medvirke – En samskapt studie av ungdoms deltagelse og engasjement i norske kommuner. Arbeidsforskningsinstituttet AFI; Oxford Research (2023); Rambøll (2024): Kartlegging av medvirkning på systemnivå
- 6) <https://organisasjonsdatabasen.no/>
- 7) Unge funksjonshemmede rapport (2021) Til maktens korridorer <https://ungefunksjonshemmede.no/prosjekter/til-maktens-korridorer>
- 8) Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger (2013) Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-06-21-732>
- 9) Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven) (2018) Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51/KAPITTEL_3#%C2%A717
- 10) Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova), § 2-6 Lovdata https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_9#%C2%A78-1
- 11) Unge Funksjonshemmede (2021) Universell utforming av grunnskolen – hvor er vi? Unge funksjonshemmede rapport
- 12) Denizou, K., Yang A. og Skaar, M. (2024) Universell utforming i grunnskolen. Kartlegging og praksis i norske kommuner Sintef rapport 2024: 105
- 13) Bergene, A C. et al. (2023)Spørsmål til Skole-Norge: Analyser og resultater fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse til skoler og skoleeiere høsten 2023 NIFU-rapport 2023:26 <https://hdl.handle.net/11250/3112309>
- 14) Oslo Enoconomics (2022) Bruk av digitale løsninger i grunnskolen og universell utforming av IKT OE rapport 26-2023 På oppdrag for Digitaliseringsdirektoratet, ved tilsynet for universell utforming av IKT
- 15) Uu-tilsynet (2024) Den digitale skulen – kan alle delta på like vilkår? Sektortilsynsrapport <https://www.uutilsynet.no/skole-og-utdanning/den-digitale-skulen-kan-alle-delta-pa-vilkar/2142>
- 16) Proba samfunnsanalyse (2023) Erfaringer med digitale løsninger i skolen. Kartlegging og analyse av utfordringer og muligheter Proba rapport 2023:23
- 17) Ungdom og Fritid rapport (2023) Klubbundersøkelse
- 18) NDFU-rapport 2024 Hovedfunn
- 19) Iposos (2022) for Redd Barna Inkludering av barn med funksjonsnedsettelse i fritidsaktiviteter <https://www.reddbarna.no/aktuelt/barn-med-funksjonsnedsettelse-diskriminering-vs-inkludering-i-skolen-fritida-og-kommunen/>
- 20) Opplæringslova (2023)Kapittel 11 Tilpassa opplæring og individuell tilrettelegging Lovdata
- 21) Opplæringslova (2024) Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) Lovdata <https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1998-07-17-61>
- 22) Velferdsforskningsinstituttet NOVA (2024) Opplevelser av velferdstilbudet for barn og unge med funksjonsnedsettelse (Nova notat nr 2) <https://hdl.handle.net/11250/3152043>
- 23) Udir, statistikk om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning 2023. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/analyser/fakta-om-spesialpedagogisk-hjelp-og-spesialundervisning/>
- 24) Finvold, J. E. (2025) Utdanningsrevolusjonen, for hvem? Å vokse opp med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom i det norske utdanningssystemet (Nova notat nr 1) Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3173995?show=full>
- 28) Proba samfunnsanalyse (2023) Erfaringer med digitale løsninger i skolen - Kartlegging og analyse av utfordringer og muligheter (rapport 2023:3) <https://proba.no/rapporter/erfaringer-med-digitale-losninger-i-skolen-kartlegging-og-analyse-av-utfordringer-og-muligheter/>
- 26) Mordal,S. m.fl. (2020) Betydningen av hjelpemidler og tilrettelegging for funksjonshemmede barn og unges mestring og deltakelse i skolen SINTEF- rapport 2020-00647
- 27) Redd Barna rapport (2023) Du kan heller gå tur med mattelæreren
- 28) Kissow, A-M. og Klasson, L. (2021) Deltakelse for barn og unge med funksjonsnedsettelse, med særlig vekt på fysisk aktivitet Nasjonal kompetansetjeneste for barn og unge med funksjonsnedsettelse rapport nr 1/2021

- 29) SSB, Levekår hos personer med funksjonsnedsettelse hentet januar 2025
<https://www.ssb.no/statbank/table/13661/tableViewLayout1>
- 30) Ipsos (2022) for Redd Barna *Inkludering av barn med funksjonsnedsettelse i fritidsaktiviteter* <https://www.reddbar-na.no/aktuelt/barn-med-funksjonsnedsettelse-diskriminering-vs-inkludering-i-skolen-fritida-og-kommunen/>
- 31) Arnesen, D. og Hansen, V. Ø. (2024) *Kunnskapsoppsummering om barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter* Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor Rapport 2024:4 Oslo: NORCE
- 32) Fritidserklæringen,(5. januar 2025) https://www.regjeringen.no/contentassets/547fc860cfc-1403d97e842a61024dc48/fritidserklæringen_2022_uu.pdf
- 33) Wendelborg, C. (2024) *Mobbing på skolen Analyse av Elevundersøkelsen skoleåret 2023/24* NTNU Samfunnsforskning; Udir, statistikk grunnskolen 2024 <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/elevundersokelsen-mobbing-5-til-10-trinn-sporsmal/>
- 34) Wendelborg, C. et al. (2024) *En skolehverdag under press: Jakten på trygghet og tilhørighet* NTNU Samfunnsforskning rapport
- 35) Bakken, A. (2024). *Ungdata 2024. Nasjonale resultater. NOVA Rapport 6/24.* Oslo: NOVA, Oslo Met
- 36) Finvold, J. E. (2021) *Langt igjen? Levekår og sosial inkludering hos menneske med fysiske funksjonsnedsettelse* NOVA rapport 12/13 Oslo: NOVA, Oslo Met
- 37) Frøyland, K. et al. (2022) *Inkludering av unge i skole, arbeid og samfunn – en sammenstilling av kunnskap fra nordisk forskning* AFI rapport 2022:2 Arbeidsforskningsinstituttet, Oslo Met
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/2984178>
- 38) Keles, S., Braak D.t., og Munthe, E. (2022) *Inclusion of students with special education needs in Nordic countries: a systematic scoping review* *Scandinavian Journal of Educational Research* Volume 68(3) , 431-446
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00313831.2022.2148277#abstract>
- 39) Kissow, A-M. og Klasson, L. (2018) *Deltakelse for barn og unge med nedsatt funksjonsevne, med særlig fokus på deltakelse i fysisk aktivitet* Nasjonal kompetansetjeneste for barn og unge med funksjonsnedsettelse Rapport 1 2018
- 40) Finvold, J. E og Dookan, T. (2021) *Sosial og digital deltagelse. Skole og internett som integreringsarena for barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse* NOVA Rapport 5/2021 Oslo: NOVA, Oslo Met
- 41) Helsedirektoratet (2021) *Alvorlig sykt barn Sluttrapport StimuLab 2021* på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet
- 42) Ipsos (2022) for Redd Barna *Inkludering av barn med funksjonsnedsettelse i fritidsaktiviteter* <https://www.reddbar-na.no/aktuelt/barn-med-funksjonsnedsettelse-diskriminering-vs-inkludering-i-skolen-fritida-og-kommunen/>
- 43) Olsen, T. og Frisell, G.A. (2024) *Summen av de stadige påminnelser* Fafo rapport 2024: 32
https://www.fafo.no/images/pub/20899_1.pdf
- 44) Bjørnshagen, V. et al. (2024) *Hatytringer, hatkriminalitet og diskriminering – funksjonshemmedes erfaringer* Fafo-rapport 2024:19 <https://www.fafo.no/images/pub/20886.pdf>
- 45) [Ungfritid.no](https://ungfritid.no) 2024 Brukerundersøkelse
- 46) NDFU (2024) *Hovedfunn inkluderende fritid*
- 47) *Unge Funksjonshemmede rapport 2021 Til maktens korridorer*
- 48) Landsverk Hagen, A. et al. (2023) *Unge mulighet til å medvirke* AFI rapport 2023:03 Arbeidsforskningsinstituttet, Oslo Met <https://hdl.handle.net/11250/3058172>
- 49) NOU 2023:13 *På høy tid - realisering av funksjonshindredes rettigheter.* Kultur- og likestillingsdepartementet
- 50) Norsk institutt for menneskerettigheter (2021) *Kommuner og menneskerettigheter*
<https://www.nhri.no/rapport/kommuner/>

Redd Barna

BARNEKONVENSJONEN I KORTVERSJON

– omskrevet av Redd Barna

1 Barnealderen

FNs barnekonvensjon gjelder for alle barn under 18 år.

2 Ingen diskriminering

Ingen barn skal forskjellsbehandles på grunn av sin egen eller foreldrenes kultur, hudfarge, kjønn, språk, religion, bakgrunn, funksjonsnedsettelse eller mening.

3 Til barnets beste

Voksne skal gjøre det som er best for barna.

4 Statens ansvar

Staten har ansvar for at alle barn får rettighetene sine oppfylt.

5 Foreldreveiledning

Staten skal respektere foreldrenes eller andre nære personers rett og plikt til å gi barna de rådene som de mener er best for barnet

6 Liv og framtid

Alle barn har rett til å vokse opp, utvikle seg og ha en framtid.

7 Navn og nasjonalitet

Alle barn har rett til å ha et navn og å høre til et land. De har også rett til å kjenne til foreldrene sine og få omsorg fra dem, så langt det er mulig.

8 Identitet

Alle barn har rett til å ha sin egen identitet og få være den de er.

9 Bo med foreldrene

Alle barn har rett til å bo sammen med foreldrene sine, bortsett fra når dette ikke er bra for barna.

10 Gjenforening av familien

Alle barn som ikke bor i samme land som foreldrene sine, har rett til å ha kontakt med begge og til å søke om å få bo sammen.

11 Bortføring til utlandet

Ingen har lov til å ta barn ulovlig ut av landet sitt eller holde dem i utlandet ulovlig.

12 Å si sine meninger og bli hørt

Alle barn har rett til å si sine meninger og ha innflytelse i saker som angår dem.

13 Ytringsfrihet

Alle barn har rett til å finne, få og spre informasjon, så lenge det ikke bryter med andres rettigheter.

14 Tanke- og religionsfrihet

Alle barn har rett til å tro og tenke på det de selv ønsker, og bli respektert for det.

15 Organisasjonsfrihet

Alle barn har rett til å delta i organisasjoner og på samlinger.

16 Privatliv

Alle barn har rett til privatliv.

17 Informasjon og medier

Alle barn har rett til å få informasjon som er tilpasset barn, og de skal beskyttes mot skadelig innhold.

18 Foreldreansvaret

Alle barn har rett til å bli oppdratt av begge foreldrene sine, hvis det er mulig.

19 Beskyttelse

Ingen barn skal utsettes for fysisk eller psykisk skade eller misbruk.

20 Barn som ikke bor med familien

Alle barn som ikke bor med foreldrene sine, har rett til å få beskyttelse og hjelp.

21 Adopsjon

Adopsjon skal skje til barnets beste. Det betyr at den som blir adoptert, skal få det bedre ved å bli adoptert.

22 Flyktningbarn

Alle barn som er flyktninger, har rett til å få den hjelpen og beskyttelsen de trenger.

23 Barn med funksjonsnedsettelse

Alle barn med psykiske og fysiske funksjonsnedsettelse har rett til tilrettelegging, slik at de kan delta, utvikle seg og ha opplæring på lik linje med andre barn.

24 Helse

Alle barn har rett til et godt helsetilbud.

25 Barn i fosterhjem eller på institusjon

Alle barn som ikke bor med familien sin, har krav på at myndighetene følger dem opp og sikrer at de har det bra der de bor.

26 Økonomisk hjelp

Alle barn har rett til økonomisk hjelp hvis foreldrene deres ikke har nok penger til å gi dem en trygg og god oppvekst.

27 Levestandard

Alle barn har rett til å ha god nok levestandard, slik at de kan utvikle seg og ha en meningsfull hverdag.

28 Skole

Alle barn har rett til å gå på skole og ta utdanning.

29 God skole

Alle barn har rett til å gå på en god skole, der de får utvikle seg på ulike måter og får respekt for menneskerettighetene, natur og forskjellige kulturer.

30 Urfolk og minoriteter

Alle barn fra urfolk eller minoriteter har rett til sammen med andre i sin gruppe å snakke sitt eget språk, ha sin egen kultur og sin egen tro.

31 Lek og fritid

Alle barn har rett til lek, fritid og hvile, og til å delta i kunst- og kulturliv.

32 Arbeid

Alle barn har rett til at arbeid ikke skal gå utover skole og helse. Arbeid skal ikke være farlig eller skadelig.

33 Narkotika

Alle barn har rett til å bli beskyttet mot narkotika.

34 Seksuell utnyttelse

Alle barn skal beskyttes mot seksuell utnyttelse og misbruk.

35 Bortføring

Bortføring og salg av barn er ulovlig.

36 Beskyttelse mot utnyttelse

Alle barn skal beskyttes mot utnyttelse som kan være skadelig.

37 Fengsel, straff og tortur

Alle barn som har brutt loven, har rett til at straffen ikke skal være skadelig, og at fengsel brukes som siste utvei. Barn må aldri behandles på en umenneskelig eller nedverdiggende måte.

38 Barn i krig og konflikt

Alle barn har rett til beskyttelse mot krig og konflikt. Barn skal aldri bli brukt som soldater.

39 Hjelp

Alle barn som har opplevd noe vanskelig eller skadelig, har rett til hjelp.

40 Lovbrudd

Alle barn som har brutt loven, har rett til å bli behandlet med respekt og rettferdighet.

41 Når andre lover er bedre

Hvis andre nasjonale eller internasjonale lover er bedre for barn, skal de følges i stedet for FNs barnekonvensjon.

42 Kunnskap

Alle barn har rett til å kjenne til FNs barnekonvensjon og rettighetene sine. Staten skal gjøre barns rettigheter kjent for alle barn og voksne.

Redd Barna understreker at denne kortversjonen er en svært forenklet versjon.

«Det trengs ikke bare
økt kompetanse om
funksjonsnedsettelse, men
også rettighetene som
funksjonsnedsatte har, og
rettigheter som vi
alle har.»

